

GYERMEKMUNKA A HOSSZÚ 19. SZÁZADBAN AZ EGYESÜLT ÁLLAMOKBAN

Absztrakt

Az ipari forradalom korában a gyors, hirtelen jött és nagymértékű iparosodás keretei között a gyártás tömegessé vált, s a gyárakban gombamód szaporodtak a gépek, ami lehetővé tette a szakképzett munkaerő iránti igény visszaszorítását és a gyermekek foglalkoztatásának a nagyfokú térnyerését. Így a gyermekmunka ugyanolyan szerves részévé vált a kutatott időszaknak, mint a polgárisodás, urbanizáció, találmányok szabadalmaztatása, fejlesztése. Ennek megfelelően rögzíteni kell, hogy a vizsgált téma az iparosodás első századában éppúgy tömeges jelensége volt a nyugati fejlett államok iparának, mint most a feltörekvő, harmadik világbeli régióknak. A kialakult állapotot az államoknak kezelnie kellett, máskülönben a gyermekek nagymértékű kizsákmányolása következtében a már kialakult társadalmi problémák demográfiai nehézségekhez is vezethetnek volna. A jogalkotók így felléptek a vizsgált korcsoport védelme érdekében. Erre azonban nem minden államban egy időpontban került sor, a szabályozások megjelenései között hosszú évtizedek teltek el.

Kulcsszavak: ipari forradalom, gyárak megjelenése, gyermekvédelmi törvények, kizsákmányolás

BEVEZETÉS

Kutatásaim során a történelem egy meghatározott időszakát helyeztem nagyító alá. Az évszázad terjedelmének meghatározásában azonban nem a köznyelvben elterjedt decimális használattal értek egyet, hiszen azok a társadalmi, gazdasági folyamatok, amelyeket részben az ipari forradalom generált, nem korlátozódtak az 1800 és 1899 közötti időszakra. A változásokhoz vezető utat, új korszakot nyitva a történelemben, a francia forradalom idején, 1789-ben, illetve az amerikai gyarmatok függetlenségi nyilatkozatának papírra vetésével 1776-ban kijelölték. Ezeknek az eseményeknek a láncolata végén pedig az első világháború kitörése áll. Természetesen a fent említett értelmezés nincs kőbe vésve, bizonyos tudósok csak a klasszikus értelemben vett száz évet fogadják el a 19. század fogalmának. Eric Hobsbawm három kötetében ír arról, hogy a 19. század fogalmán az 1789-1914 időintervallum értelmezendő.¹

A vizsgált téma esetében nagy relevanciával bírnak az ipari forradalom korában végbement gazdasági, társadalmi, kulturális, szociális és jogi változások, ugyanis ezek együttesen generálták a gyermekmunka tömegesség válását, továbbá ezek negatív hatásait felismerve alakították át vagy alakították ki a jogalkotók az egyes speciális munkavállalói csoportokra (például gyerekek, nők, öregek stb.) vonatkozó jogi szabályozást.

A fentiek okán szükségesnek tartom legalább vázlatosan összefoglalni az ipari forradalom egyes, témába vágó releváns hatásait, jelentősebb gócpontjait.

Az ipari forradalom kifejezés alatt azokat a technikai újításoknak a korát értjük, amelyben a modern gazdaság kialakulása a gépek feltalálásával, alkalmazásával fokozatosan felváltotta az emberek által két kézzel végzett munkák egy részét, s helyettük azokat már a gépek végezték el. Tehát nem történt más, mint az eddigi ipar, mely kézműves és mezőgazdasági jegyeket hordott magán, átalakult, és helyébe lépett a gépi nagyipar a gyáraival.²

Az ipari forradalom és a velejáró modernizáció ugyan csak később, a 19. század elején bontakozott ki, de az öreg kontinens egyes fejlettebb országaiban, valamint az Egyesült Államok egyes államaiban is gyors léptekkel próbálták követni a genezis terület fejlődését. Ennek az időszaknak az extenzív gazdasági mutatói nem magában a növekedés tényében mutatnak újdonságot a korábbi évszázadokhoz képest, hanem abban, hogy ez az előrelépés soha nem látott intenzitású volt, és alapjaiban alakította át a gazdaság szerkezetét és az

¹ KELEMEN ROLAND: A kettős forradalom hatása a 19. század eleji geopolitikai viszonyokra – Avagy a polgári jogállam születése, in KESERŰ BARNA ARNOLD (szerk.): *Doktori Műhelytanulmányok*, 2017, Széchenyi István Egyetem, Győr, 91-100.

² LANDES, DAVID S.: *Az elszabadult Prométheusz-Technológiai változások és ipari fejlődés Nyugat-Európában 1750-től napjainkig*, 1986, Gondolat Kiadó, Budapest, 11-12.

emberek mindennapjait. Ehhez a gyárak és az ipari forradalom adta technikai újítások megjelenésére volt szükség.³

A feudális államban virágzott a céhrendszer, azonban az egyre növekvő igényekkel már nem tudta felvenni a versenyt. Angliában a céhek már a 17. században, míg a kontinens más részein és az Amerikai Egyesült Államokban csak később, a 18. században veszítették el vezető pozíciójukat az ipari forradalom begyűrűzésével.⁴ A gyárak megjelenésével megváltoztak a munkaviszonyok, munkakörülmények, s nem utolsósorban az emberek mindennapi élete is.

A változások egyik legfontosabb területe a 18. században gyors fejlődésen keresztülment brit gyapjúipar. Ebben az iparágban is a gépek megjelenését megelőzően a munkás egyedül, saját otthonában dolgozta fel az alapanyagul szolgáló gyapjút, nem pedig társaival egy konkrét helyen. A fonás a szövéshez ellentétben nem követelt meg alaposabb szakmai ismereteket, így azt tradicionálisan a gyermekek és asszonyok végezték, míg a szövés csak a szakmabeliek tevékenysége volt. Az utóbbi munkafolyamat sok család megélhetését biztosította. Éles cezúrát jelentett a tevékenység történetében a 18. század végén megjelenő gépesített gyárak elterjedése, átvéve a háziipar és a kétkezi szövőemberek szerepét.⁵

Leicestershireben felépültek az első pamutgyárak, amelyek többemeletesek voltak, így a tulajdonosok a lehető legtöbb munkást tudták a termékekbe beszúfolni és dolgoztatni. A gyárakat különös szag járta át, az emberek betegen is dolgoztak, így másokat is megfertőztek, miközben éjjel-nappal végezték a feladatukat.⁶ Az ipari forradalom egyik vívmánya, a világítás ugyanis lehetővé tette a többműszakos munkavégzést is.

A gazdaság ugyan fejlődött, ennek ellenére a városokban a munkások embertelen körülmények között éltek. A leírások szerint nem volt ritka, hogy az egész családnak egy ágya volt, sokszor szalmán tértek nyugovóra. Az is több esetben előfordult, hogy két család közösen élt egy kicsi, kétszobás lakásban: amelyből az egyiket hálószobának, a másikat pedig konyhának használták. Rosszabb esetben dohos pincében éltek a családok összezsúfolva.⁷ A városok azon negyedeiben, amelyekben a polgárság, a jómódú lakosság élt, teljesen más körülményekkel találkozhatunk. A közép- és felsőosztály élvezte az ipari forradalom adta újításokat, egyre többen használták a különböző luxuscikkeket.⁸

1. GYERMEKMUNKA AZ AMERIKAI EGYESÜLT ÁLLAMOKBAN

Az Amerikai Egyesült Államokban az ipari forradalom és vívmányai, így a gyerekmunka tömegessé válása is csak később, elsősorban brit közvetítéssel gyűrűzött be az egykori gyarmat területére. Az észak-amerikai brit gyarmatok 1776. július 4-én kikiáltották függetlenségüket. Ez eleinte politikai, később, 1812-től azonban már gazdasági szabadságot is jelentett a volt gyarmatok számára. 1800-1850 között tömegesen emigráltak Európából Amerikába. Voltak, akik egyedül, míg mások családjukkal, gyermekeikkel vágtak neki az ismeretlennek, telepedtek le egy új kontinensen, s kezdtek ott új életet. E népmozgás háttérében pedig az ipar és a foglalkoztatáspolitikai fejlődése állt.

Tovább növelte a gazdaság erejét a szabadversenyos kapitalizmus, vagyis az állam passzív magatartása. Ennek tükrében annak lehettünk tanúi, hogy míg Nagy-Britanniában már 1802-ben megalkotta a parlament az ún. Szegénytörvényt, melynek a gyermekek foglalkoztatására vonatkozó szakaszai is voltak, addig a tengerentúlon csak később került sor egységes, szövetségi szabályozás kialakítására, hiszen csak később vált igazán jelentőssé az ipar forradalma, s a gazdaságpolitikai nézetek is mások voltak.⁹

1861-1865 között a kontinensen polgárháború dúlt a rabszolgaságot, földműveléssel foglalkozó Dél és a modernebb, iparosodó, a rabszolgaságot ellenző Észak között. Az iparosodás vízvonalát időpontjául a polgárháború végét jelölhetjük meg. Ettől kezdve tömeges vasútépítésekről, textilgyárak, vas- és szénbányák megnyitásáról olvashatunk a forrásokban, egyre több gyár nyitotta meg kapuit. Az Amerikai Egyesült

³ BORTIS, HEINRICH: *Die Industrielle Revolution-das Schlüsselereignis in der Wirtschaftsgeschichte*, 2014, Universitat Freiburg, Freiburg, 8.

⁴ H. HARASZTI ÉVA: A chartista mozgalom gazdasági és társadalmi előzményeihez, in *Történelmi Szemle*, 1960/4. szám, 411.

⁵ Uo. 412.

⁶ UNGER MÁTYÁS: *Történelmi olvasókönyv III. – Forrásszemelvények az egyetemes történelem (1640-1849) és Magyarország története (1526-1849) tanításához*, 1965, Tankönyv Kiadó, Budapest, 164.

⁷ ENGELS, FRIEDRICH: *A munkásosztály helyzete Angliában*, 1980, Magyar Helikon Kiadó, Békéscsaba 13-75.

⁸ LANDES: *i. m.* 177.

⁹ HINDMAN, HUGH D.: *The Word of Child Labour*, 2009, M.E. Sharpe, New York, London, 20-50.

Államok első gyári dolgozói gyermekek és nők voltak. Ezeknek a tényezőknek köszönhetően tömegessé vált a gyermekmunka.¹⁰

Az ipari forradalom késleltetett nagymértékű elterjedése azt is eredményezte, hogy csak később születtek meg azon szövetségi szintű törvényi rendelkezések, amelyek Európában már korábban elkezdték visszaszorítani a gyermekek kizsákmányolását. Ennek értelmében az Egyesült Államokban bizonyos szabályozások csak az első világháború időszakában születtek meg és léptek hatályba. Ugyanakkor az 1800-as években bekövetkező demográfiai robbanásról sem szabad megfeledkezni. New York lakossága a század elején mindösszesen csak 60.500 fő volt, míg az első világháború kitörésére elérte a 3,4 milliós lélekszámot. Vagyis óriási méreteket öltő munkaerő jelent meg az évszázad folyamán, közöttük nem csak felnőttek, hanem gyermekek is.¹¹

Az imént felvázoltam a gyárak késleltetett megjelenésének és nagyfokú elterjedésének időpontját és az okait, azonban nem szabad figyelmen kívül hagyni, hogy már az 1700-as évek végén is működtek gyárak az amerikai kontinensen, még ha nem is nagy számban. Ezt az állítást az 1790-ben nyílt szövödével is alá tudom támasztani. Ebben az évben-nyitotta meg textilüzemét az Angliában a mesterséget kitanuló, majd az Egyesült Államokban vállalkozását beindító Samuel Slater. A nála dolgozó 7-12 év közötti gyerekek teljes munkaidőben, azaz napi tizenkét órában voltak foglalkoztatva, vagyis „full-timereknek”, nem pedig „half-timereknek” nevezték őket. A szövőgépek mellett dolgoztak a hét hat napján. A fiatalok helyi, környékbeli szegény családok sarjai voltak, akik igyekeztek elsajátítani az alapvető ismereteket, de próbálkozásuk nem vezetett sok sikerhez. Így Samuel Slater saját otthonában nyitott vasárnapi iskolát, ahol a gyerekek írni, olvasni tanulhattak. Ugyanakkor arra is láthatunk máshol példát, hogy egyes gyermekek otthagyták az iskolát, megszakítva tanulmányaikat, hogy dolgozni mehessenek, és részt tudjanak vállalni a családjuk mindennapi betevőjének a megkeresésében.¹²

Egy 1800-ban született hirdetés pedig arról tanúskodik, hogy nemcsak nagykorúakat, hanem gyermekeket is rabszolgasorba vetettek, és 9-12 évesen pamutgyárakban foglalkoztatták őket augusztustól decemberig, és 10-12 éves színesbőrű fiúkat, lányokat kerestek, akik a gépek mellett segítenének az üzemben dolgozó felnőtt munkásoknak. Rabszolga gyermekeket évtizedekkel később is alkalmaztak, akiket 7 éves koruktól nehéz mezőgazdasági munkára fogtak. Láthatjuk, hogy Amerikában ennek a társadalmi rétegeknek a kihasználása óriási méreteket öltött, nemcsak a földeken, gyárakban, hanem a bányákban is jellemző volt alkalmazásuk.

Fontos azonban megemlíteni, hogy nemcsak a színesbőrűeket dolgoztatták, hanem a fehérbőrű gyermekeket is, 8 éves koruktól. Ugyanúgy munkával látták el őket többek között a családi farmokon, a kontinens déli részén, ahol a burgonya, valamint a bogyós gyümölcsök és az alma betakarítása mellett az állatok etetése, tehének fejése is a feladataik közé tartozott.¹³

Az Egyesült Államokban már az 1800-as évek elején megnyitották kapuit az első textilgyárak is, angol közvetítéssel. Ezekben az üzemekben olyan gyerekek dolgoztak túlnyomó többségben, akik 14 évesen otthagyták az iskolát, hogy munkát vállalhassanak. Emellett sok helyen foglalkoztattak ennél fiatalabb korosztályt is, ami azonban jogszabálysértésnek minősült az állami előírásoknak megfelelően. A törvényi rendelkezésekkel igyekeztek a gyermekek egészségét is védeni, hiszen ebben a korban, főleg, ha már korábban dolgozott, mint az szabad lett volna, a gyári munka hátrányos kihatással lehetett későbbi életére.¹⁴ Nem véletlenül volt sokkal alacsonyabb a születéskor várható élettartam, mint napjainkban.

Az amerikai Lowellben működő gyárban a lányok reggel öt órától egészen este hét óráig dolgoztak. Napközben mindösszesen kétszer fél óra szünetük volt, amikor elfogyaszthatták reggelijüket és ebédjüket. Majd 1842-től csökkentették a tizenkét év alatti gyermekek napi munkaidejét, melynek felső korlátját tíz órában állapították meg. Itt a kapott munkát a fiatal Harriet is, akinek édesanyja, apja halála után egy boltot nyitott és a család egy egyszobás lakásban élt. A kislány a tanulmányait is megszakította, hogy segítsen őt és a testvéreit egyedül nevelő édesanyjának pénzt keresni. Amikor Harriet tízéves lett, a család Lowellbe költözött, hogy ott dolgozhasson a gyárban az édesanya és fiatal lánya.¹⁵

¹⁰ Uo. 20-50.

¹¹ ROSENBERG, CHAIM M.: *Child Labour in America*, 2013, Mc Farland&Company, Jefferson, Észak-Karolina, London, 58.

¹² Uo. 12-13.

¹³ Uo. 102.

¹⁴ EVERETT, LORD H.: *Child Labor in the Textile Industries and Canneries of New England*, in. BULLOCK, EDINA D (szerk): *Selected Articles on Child Labour*, 1911, The H. W. Wilson Company, Minneapolis, 141-148.

¹⁵ ROSENBERG: *i. m.* 15.

1842-ben Massachusetts volt az első állam az Egyesült Államokban, ahol a napi maximálisan tíz órában korlátozták a munkaidőt a 14 évnél fiatalabb gyermekek esetében.¹⁶ 1876-ban pedig a 10 éven aluli személyek foglalkoztatását tiltották meg a gyárakban,¹⁷ majd 1898-ban már a 14. életévet tűzték ki alsó korhatárként.¹⁸

Illinois egyike volt azon államoknak, amely jogi lépéseket tett a gyermekmunka szabályozására, annak visszaszorítására, miután 1860-1893 között az iparosodás egyik következményeként tömegesen nőtt a foglalkoztatott gyermekek száma. 1877-ben csak a minimum életkort szabályozták, amit 13 évben állapítottak meg, azonban a szénbányákban 12 éves kortól már lehetett gyermekeket dolgoztatni.¹⁹ Ugyanakkor egy felmérés arról tanúskodik, hogy minden iparágban alkalmaztak az előírtnál fiatalabbakat is, volt, ahol már négyéveseket. 1883-ban hatályba lépett az állam első kötelező oktatási törvénye. A jogszabály értelmében minden 8-14 év közötti gyermek iskolaköteles volt, évente tizenkét héten keresztül kellett az intézményt látogatniuk.²⁰

Nem volt egyszerű azoknak a gyerekeknek a sorsa sem, akik otthon dolgoztak. Iskola előtt és után is munkát végeztek édesanyjukkal együtt, már hároméves koruktól kezdve, ugyanis kezdetben még nem volt életkori szabályozás ezen a területen. Sok esetben este tíz, tizenegy óráig készítettek művirágokat, s ha nem készültek el az aznapi feladatokkal, reggel korábban keltek, hogy bepótolják a lemaradást. Ezek után nem csoda, ha ezek a gyerekek is úgy nyilatkoztak, hogy szívesebben töltik az idejüket az iskolapadban, mint a saját otthonukban családjuk körében.²¹

Az 1900-as évekre egyre szélesebb körben terjedt el, hogy a gyermekek nem csak a bányákban, gyárakban, otthon és a földeken foglalkoztathatók, hanem az utcákon is, többek között újságárusként, üzenetvivőként. Ebben az időszakban már minden nagyvárosban elterjedt a vizsgált korosztálynak ebben a formában való kizsákmányolása. Elsősorban 5-22 éves fiúk láttak el ilyen feladatokat, de a többségük 10 év alatti volt, akik közül csak keveseket láttak el teljes mértékben a szüleik. Mindennapjaikat az utcákon töltötték, ami káros volt az értékrendjükre, moráljukra. Nap mint nap korán, fél öt-öt között keltek, hogy még az iskolába menetel előtt munkába állhassanak. Sokak úgy nyilatkoztak, hogy az oktatási intézményekben vannak legszívesebben. Pár órával később, hazafele menet ismét munkába álltak, újságot adtak el, üzeneteket szállítottak, majd a tizenkét órás vagy hosszabb munkanapjuk után fáradtan tértek haza. Ezeknek a körülményeknek a szabályozására viszonylag rövid időn belül sor került, ez azonban ebben az esetben sem a törvények teljes mértékű betartását jelentette. New Yorkban elrendelték 1903-ban, hogy tíz évnél fiatalabb fiút és tizenhat évnél fiatalabb lányt nem lehet alkalmazni, és akik megfeleltek az előző kritériumoknak, ők csak legkésőbb este tíz óráig dolgozhattak.²²

Azonban az államok felismerték, hogy a szabadversenyos kapitalizmus ellenére szükség van törvényi beavatkozásra. Az 1900-as évek elejére már több állam szabályozta a munkaerőpiacot, így többek között próbálták megakadályozni a gyermekek kizsákmányolását is. Az egységes, szövetségi szabályozás megszületésének egyik iránymutatója, hogy Columbia, Massachusetts, Missouri, New York, Oklahoma, Colorado, Utah, Nevada, New Hampshire és Wisconsin közösen elfogadták a „street trades” szabályozására vonatkozó előírásokat, amelyek értelmében nem lehetett 14 évnél fiatalabb személyt újságárusként, üzenetvivőként alkalmazni. A gyakorlatban azonban többen nem érték el az előírt korhatárt azok közül, akik kora reggelente már az utcákon dolgoztak, annak ellenére, hogy 16 évnél fiatalabb hat óra előtt nem lett volna foglalkoztatható.²³

Texas államban 1903-ban megtiltották a 12 évnél fiatalabb gyermekek malmokban, gyárakban, műhelyekben való foglalkoztatását, míg a bányák és kőfejtők esetében az alsó korhatárt 16 évben állapították meg. 12-14 éves kor között azon személyeket lehetett alkalmazni, akik már írni és olvasni is tudtak. Pár évvel később, 1917-ben tovább emelkedett az életkor határa, és 17 éves kortól lehetett csak a sörfőzdékben, valamint azokon a helyeken foglalkoztatni ezeket a korcsoportokat, ahol morális fejlődésük sem volt

¹⁶ 1842. Chap. 0060. An Act Concerning The Employment Of Children In Manufacturing Establishments.

¹⁷ 1876 Chap. 052. An Act Relating To The Employment Of Childrena, And Regulations Respecting Them.

¹⁸ 1898 Chap. 0394. An Act Relative To The Protection Of Children.

¹⁹ Illinois, An Act to Amend Sections Three (3), Six (6), Seven (7), Nine (9), and Eleven (11) of An Act Entitled 'An Act Providing for the Health and Safety of Persons Employed in Coal Mines, Laws (1877), sec. 6.

²⁰ Illinois, "An Act to Secure to All Children the Benefit of An Elementary Education", Laws (1883), sec. 1.

²¹ VAN KLEECK, MARY: Child Labor in Home Industries, in BULLOCK, EDINA D. (szerk): *Selected Articles on Child Labour*, 1911, The H. W. Wilson Company, Minneapolis, 116-120.

²² ADAMS, MYRON E.: Children in American Street Trades, in BULLOCK, EDINA D. (szerk): *Selected Articles on Child Labour*, 1911, The H. W. Wilson Company, Minneapolis, 97-106.

²³ CLOPPER, EDWARD N.: *Child Labour in City Streets*, 1912, The Macmillan Company, New York, 189-192.

veszélyeztetve. Továbbá 15 éves kor alatt a napi munkaidő felső korlátját tíz órában, míg a heti munkaidőt negyvennyolc órában állapították meg.²⁴

Az első törvény, amely a gyermekmunkát szabályozta és már nem csak egy-egy tagállamban, hanem az egész Egyesült Államokban egységesen hatályos volt, az az európai államokhoz képest csak jóval később, 1917-ben lépett hatályba. A jogalkotó rendelkezései szerint tilos volt 14 évnél fiatalabb gyermeket malmokban, gyárakban, műhelyekben és az iparban alkalmazni. Továbbá a 14-16 év közötti korosztályt is csak bizonyos megkötésekkel lehetett foglalkoztatni. A jogszabály értelmében ezek a munkavállalók maximum napi nyolc órában vagy a hét hat napján vagy reggel hat és este hét óra között – vagyis tilos volt az éjszakai munka elrendelése számukra – dolgozhattak.

A megkötések között szerepelt még a következő három feltétel is, melyeknek együttesen kellett fennállni: csak azt a gyermeket lehetett alkalmazni, aki betöltötte a foglalkoztathatóság alsó korhatárát, rendelkezett a megfelelő iskolai tanulmányokkal, és nem utolsó sorban fizikailag is alkalmas volt a munkavégzésre. Utóbbi feltétel azt jelentette, hogy csak a megfelelő súllyal rendelkezőket lehetett dolgoztatni.

A gyermekeknek korukat igazoló dokumentummal kellett rendelkezniük, ennek bemutatásával vállalhattak munkát. Sok esetben ezek az okiratok elvesztek, így egy ellenőrzés során a munkáltatók ezt nem tudták bemutatni. Kérdésként merült fel, hogy mi a teendő, ha már betöltötte 16. életévét, olyankor is szükséges-e az adatok további megőrzése? Ilyen esetekre az államok egyéni rendelkezései nem tartalmaztak szankciót, ellentétben a szövetségi törvénnyel. Ugyanakkor fontos volt, hogy az államok továbbra is gyakorolhassák jogalkotó hatáskörüket, de tiszteletben kellett tartaniuk a szövetségi törvényeket, vagyis a szövetségi jog elsőbbségét meg kellett tartaniuk, rendelkezéseik nem lehettek azokkal ellentétesek.²⁵

Fontos kiemelni, hogy az első gyermekmunkáról szóló szövetségi törvényt 1918-ban alkotmányellenesnek találták, mivel a kereskedelmi klauzula kereteit túllépte, hiszen a szövetség nem avatkozhat be az áruk gyártásának a folyamatába, így beleszólva az államok kizárólagos hatáskörébe tartozó döntésekbe. Mindezek következtében még évekig várni kellett, hogy a vizsgált csoport foglalkoztatási körülményeiben jelentős változás történjen.²⁶

Megállapíthatjuk, hogy az Amerikai Egyesült Államokban nemcsak szövetségi, hanem tagállami szinten is csak később jelentek meg azok a jogi szabályozások, amelyet Európa nyugati és középső részében, már évtizedekkel korábban elfogadtak. Ennek egyik következménye, hogy a tengerentúli törvények már a kezdetekben magasabb életkorban állapították meg a foglalkoztatás alsó korhatárát, alacsonyabb napi, illetve heti munkaidőt fogadtak el, valamint később kezdődhettek és korábban fejeződhetnek be az egyes műszakok, és már az iskolázottság kérdései is megjelentek az első gyermekvédelmi törvényekben.

ÖSSZEZÉS

Végezetül szeretném ismertetni kutatásom főbb eredményeit, valamint összefoglalni az általam levont következtetéseket.

Az ipari forradalom Angliában vetett először lábat, majd továbbgyűrűzött a világba, így többek között az Egyesült Államokba is. Ezáltal a szigetországban elterjedt a tömeges gyermekmunka, valamint a vizsgált korcsoportnak nagymértékű kizsákmányolása. Mindezen ismeretek tükrében érthető, hogy a kialakult társadalmi problémára megoldást kellett találnia a jogalkotónak, így a britek alkották meg az első olyan ipari törvényt - hiszen itt jelent meg először a tömeges kizsákmányolása a vizsgált korcsoportnak -, amely gyermekvédelmi szabályokat tartalmazott. Megállapítható ugyanakkor a megvizsgált államok vonatkozásában, hogy a jogszabályok közel azonos rendelkezéseket tartalmaznak, némi időbeli eltolódással. Hiszen a szakaszok minden esetben rendelkeznek a foglalkoztatott gyermekek életkoráról, egy munkanapon, illetve munkahéten ledolgozható órák számáról, a tulajdonos által biztosítani köteles munkaközi szünetről, pihenőidőről, valamint a munka felvételének és befejezésének legkorábbi s legkésőbbi időpontjáról. Sok esetben előtérbe került az oktatás és az éjszakai munkavégzés kérdése is.

Illinois egyike volt azoknak a tagállamoknak, akik jogszabályokat fogadtak el annak érdekében, hogy a gyermekek kizsákmányolásának korlátokat szabjanak. Egy 1877-ben született rendelkezés értelmében a

²⁴ LOUGHRAN, MIRIAM E.: *The Historical Development of Child-Labour Legislation in the United States*, 1921, Washington, Doktori disszertáció, 77-78.

²⁵ Keating-Owens Child Labor Act, 1917.

²⁶ CUSHMAN, ROBERT E.: Constitutional Law in 1940-1941, Tehe Constitutional Decisions of the Supreme Court of the United States in the October Term 1940, in *The American Political Science Review*, 1942/2. szám, 263-264.

vizsgált korcsoportot a 12. életévüktől, míg a gyárakban 13. életévüktől lehetett legálisan foglalkoztatni.²⁷ Hat évvel később már elrendelték a 8-14 év közötti korcsoport oktatásának megvalósulását is.²⁸

Ahogy arra már utaltam, az évek múlásával az emberek értékrendje, a gazdaság és a jogi környezet is változott. Ennek tükrében eltéréseket vehetünk észre a később hatályba lépő törvények tekintetében.

Az Egyesült Államokban az első szövetségi szintű szabályozás a vizsgált témában csak a hosszú 19. század végén lépett rövid időre hatályba, pontosabban 1917-ben. A jogalkotó úgy határozott, hogy a 14-16 év közötti gyerekeket csak megkötésekkel lehet foglalkoztatni. Többek között az előírásokhoz tartozott az előírt iskolai tanulmányok és fizikai alkalmasság megléte. Vagyis a rendelkezések értelmében az alsó korhatárt 14 évben, míg a napi munkaidőt nyolc órában állapították meg.²⁹

Fontos rögzíteni, hogy azokon a területeken, ahol az ipari forradalom vívmányai korábban jelentkeztek, ott korábban valósult meg a gyermekek tömeges kizsákmányolása, így korábban születtek meg az első, e csoportot védő törvények, és a hosszú 19. század utolsó negyedében, végén már jelentős változásokról beszélhetünk, ellentétben a csak később iparosodó területekkel, ahol a szabályozások igazi hatása, betartása csak későbbi időpontra datálható. Mindezek ellenére fontosnak érzem még egyszer rögzíteni, hogy a vizsgált területnek a szabályozása nem ért véget a hosszú 19. század végén, sőt, ahogy arra a bevezetésben is utaltam, a világon sok helyen még a mai napig is komoly problémát jelent a gyermekmunka és szabályozása vagy annak hiánya.

FORRÁSJEGYZÉK

Szakirodalmi források

- [1.] ADAMS, MYRON E.: Children in American Street Trades, in BULLOCK, EDINA D (szerk): *Selected Articles on Child Labour*, 1911, The H. W. Wilson Company, Minneapolis.
- [2.] BORTIS, HEINRICH: *Die Industrielle Revolution-das Schlüsselereignis in der Wirtschaftsgeschichte*, 2014, Freiburg Universitat, Freiburg.
- [3.] CLOPPER, EDWARD N.: *Child Labour in City Streets*, 1912, The Macmillan Company, New York.
- [4.] CUSHMAN, ROBERT E.: Constitutional Law in 1940-1941, Tehe Constitutional Decisions of the Supreme Court of the United States in the October Term 1940, in *The American Political Science Review*, 1942/2. szám.
- [5.] ENGELS, FRIEDRICH: *A munkásosztály helyzete Angliában*, 1980, Magyar Helikon Kiadó, Békéscsaba.
- [6.] EVERETT, LORD H.: Child Labor in the Textile Industries and Canneries of New England, in BULLOCK, EDINA D. (szerk): *Selected Articles on Child Labour*, 1911, The H. W. Wilson Company, Minneapolis.
- [7.] H. HARASZTI ÉVA: A chartista mozgalom gazdasági és társadalmi előzményeihez, in *Történelmi Szemle*, 1960/4. szám.
- [8.] HINDMAN, HUGH D.: *The Word of Child Labour*, 2009, M.E. Sharpe, New York, London.
- [9.] KELEMEN ROLAND: A kettős forradalom hatása a 19. század eleji geopolitikai viszonyokra – Avagy a polgári jogállam születése, in KESERŰ BARNA ARNOLD (szerk.): *Doktori Műhelytanulmányok*, 2017, Széchenyi István Egyetem, Győr.
- [10.] LANDES, DAVID S.: *Az elszabadult Prométheusz-Technológiai változások és ipari fejlődés Nyugat-Európában 1750-től napjainkig*, 1986, Gondolat Kiadó, Budapest.
- [11.] LOUGHRAN, MIRIAM E.: *The Historical Development of Child-Labour Legalisation int he United States*, 1921, Washington (Doktori disszertáció).
- [12.] ROSENBERG, CHAIM M.: *Child Labour in America*, 2013, Mc Farland&Company, Jefferson, Észak-Karolina, London.
- [13.] UNGER MÁTYÁS: *Történelmi olvasókönyv III. – Forrásszemelvények az egyetemes történelem (1640-1849) és Magyarország története (1526-1849) tanításához*, 1965, Tankönyv Kiadó, Budapest. VAN KLEECK, MARY: Child Labor in Home Industries, in BULLOCK, EDINA D. (szerk): *Selected Articles on Child Labour*, 1911, The H. W. Wilson Company, Minneapolis.

²⁷ Illinois, An Act to Amend Sections Three (3), Six (6), Seven (7), Nine (9), and Eleven (11) of An Act Entitled 'An Act Providing for the Health and Safety of Persons Employed in Coal Mines, Laws (1877), sec. 6.

²⁸ ADAMS: *i. m.* 97-106.

²⁹ Keating-Owens Child Labor Act, 1916.

Jogforrások

- [1.] 1842. Chap. 0060. An Act Concerning The Employment Of Children In Manufacturing Establishments.
- [2.] 1876 Chap. 052. An Act Relating To The Employment Of Children, And Regulations Respecting Them.
- [3.] 1898 Chap. 0394. An Act Relative To The Protection Of Children.
- [4.] Illinois, An Act to Amend Sections Three (3), Six (6), Seven (7), Nine (9), and Eleven (11) of An Act Entitled.
- [5.] An Act Providing for the Health and Safety of Persons Employed in Coal Mines, Laws (1877), sec. 6. Illinois.
- [6.] Keating-Owens Child Labor Act, 1917.